

Een barbaars feestmaal

Oscar Wilde schreef er een toneelstuk over, dat weer de basis was voor de opera van Richard Strauss. Het verhaal werd verfilmd in de vorige eeuw en Caravaggio maakte er al in 1610 een van zijn aangrijpendste schilderijen van: het meisje Salome dat het hoofd van Johannes binnenbrengt op de schotel, maar daarbij zelf het hoofd afwendt, want het was te vreselijk. Zoals ook ik huiver bij het horen van deze lezing en u vast ook. Niet iets waaraan je denken zou op deze laatste zondag voor Kerstmis. En toch lezen we het vandaag.

Herodes zit aan het feestmaal voor zijn verjaardag, met alle hovelingen, hoge militairen en de voornaamste Galileeërs. Je ziet het voor je: de lange tafel, grote schalen, rijke boeketten, het beste glaswerk en goede wijn. Maar het is hier geen eucharistie wat wordt gevierd. De sfeer is opschepperig, een koning die wordt uitgedaagd en dan die ontzettende uitkomst, deze gruwelijke, sadistische daad, alsof Johannes in de gevangenis nog niet genoeg uitgeschakeld was, maar in zijn onmacht nog eens extra moet worden gepakt. Dit alles tegen de achtergrond van de schrik van Herodes over geruchten over Jezus, een geschiedenis die in een flash back Herodes én de lezer in herinnering brengt dat hij, Herodes, zelf Johannes de Doper heeft omgebracht en juist daarom zo bang is over die geruchten. Het zal toch niet – niet weer een – ja het zal.

Het is een verhaal dat van het begin tot het eind gelezen wil worden maar eigenlijk ook weer van achter naar voren. Als het lied dat we bij de voorbeden straks zingen, dat omgekeerd gelezen doet ontdekken dat de beginletters van de coupletten - alleen omgekeerd: alsof het een geheim is - een woord vormen, een acrostichon: *ero cras* - morgen zal het zijn. Verborgene zin, die zich pas ontvouwt als je het verhaal tegen de vleug in strijkt.

Het is niet de eerste keer in de Schrift dat van een dergelijke afrekening getuigd wordt. Aan het feestmaal van koningin Esther doet het denken, dat uitloopt op de dood van Haman. Aan Judith die Holofernes in zijn tent het hoofd afslaat en mee naar huis neemt. Aan het -Oudhollands - lied van Heer Halewijn. Met - bijbels of niet - steeds een koning, een meisje, een hoofd en een feestmaal, al zijn het in de genoemde gevallen wel echte slechteriken wier hoofden in de tas verdwijnen of worden gespietst. Alleen Achab was er, die zijn onschuldige buurman stenigen liet, tegen wie Elia zei: je hebt je verkocht, koning, om het kwade te doen en nu zal het kwaad over jou komen. En de hele dynastie van Achab daarna getroffen wordt door dood en verderf en ophoudt te bestaan.

Je zou niet kunnen zeggen of de moord op Johannes precies heeft plaatsgevonden als hier beschreven of niet. Het is als een stramien dat zich op elk moment in de geschiedenis zou kunnen herhalen en we weten het: zulke afrekeningen van geduchte tegenstanders is ook van alle tijden. De jarenlange opsluiting van oppositieleider Aung San Suu Kyi in Birma, en Nobel prijswinnaar Lui Xiaobo in China, de jacht op Al Kaida leiders in Afghanistan, het gebeurt ook vandaag. Tegenstrevers die worden uitgeschakeld, oppositie machteloos gemaakt en ook gewone mensen overkomt het: van de vermisten in Argentinië en hun dwaze moeders, tot die onder Saddam in Irak en op hoeveel plaatsen, ook in de westerse wereld, op ditzelfde moment. Als in onze eigen Nederlandse gevangnissen willekeurig opgepakte vreemdelingen bespot en gekleineerd worden of toch maar op straat gezet door de minister...! Als ook ónze politici anders doen dan ze hebben beloofd of juist al te letterlijk ten uitvoer brengen wat ze hebben beloofd. Want 'zo hebben we het toch beloofd'. Dan staan we hier dicht bij.

Laten we het verhaal lezen van achter naar voren. Johannes, de rechtvaardige, voorloper van Jezus, die preekte dat een nieuwe wereld aanbreken zou, ligt al in het graf. Onthoofd op instigatie van Herodias de vrouw van Herodes. Namen die wijzen op een grote verankering in elkaar, de een een vervoeging van de ander: Herodes en Herodias. Ze was kennelijk niet zijn eigen vrouw en dat durfde weer alleen Johannes klaarblijkelijk te zeggen en daar was die Herodias weer zo door geagiteerd dat ze niet liever doet dan Johannes, uit de weg ruimen - soms liggen de oorzaken van geweld in persoonlijke wraakgevoelens. En al heeft Herodes een aarzeling en bedroeft de vraag van het meisje de koning zelfs

- want hij had ontzag voor Johannes en wist dat hij rechtvaardig was en wilde nog wel eens naar hem luisteren, al werd hij daar nog wel eens onzeker van.- dan gebeurt het toch.

Onder de bedwelmende erotiek, de verleidelijke dans en daarbij nog de wijn, in die benevelde toestand, een sadistische daad. En de koning die toch al nooit zo precies weet wat hij moet doen - treffende psychologie! - laat zich eerst bespelen door zijn vrouw en vervolgens door zijn angst voor wat de gasten zullen denken. En dan verkoopt hij zich, als vroeger Achab en vele anderen na hem, om het kwade te doen. Want als je niet doet, wat je beloofd hebt, sla je wel een figuur. En Caravaggio laat het meisje de andere kant opkijken....

En als we zo van achter naar voren dit verhaal doorkruist hebben, zijn we weer bij het begin. Herodes kan niet slapen van de geruchten dat een nieuwe profeet is opgestaan. Elia!, zeggen de mensen, of een andere profeet zoals ze er vroeger waren! Of Johannes de Doper! En Herodes weet: die Johannes heb ik vermoord. En het is deze schrik van Herodes die ons bij de kern brengt van dit verhaal bij Markus. Die niet de geboorteverhalen van Jezus vertelt zoals de andere evangelisten ze hebben, maar een volwassen Jezus middenin de werkelijkheid geboren laat worden. Zonder poespas of romantiek. Een nieuwe tegenstribbelaar. Die Jezus van wie we straks de geboortedag vieren... maar hoe?

Dit gruwelijke verhaal, vermoed ik, mag ons in herinnering brengen dat de kerstboodschap van vrede voor alle mensen niet gratis is, maar tegendraads en overal weerklinkt en klinken moet in een wereld waar juist geen vrede is, waar het nog altijd wachten is op de menselijkheid, die dagelijks wordt geschonden en waar menigeen zich verkoopt om het kwaad te doen, dat altijd onder ons is in vele gezichten van militant geweld tot geldjacht, kinderporno of wat ook altijd in de handen van mensen met veel macht en ook altijd weer roepend om aangevochten te worden en bestreden. Aangrijpend en verschrikkelijk als het is. Wat doen we elkaar aan in het groot en in het klein, grote en kleine mensen? Misschien daarom, juist daarom, mag dit vreselijke verhaal, hoe gek en tegenstrijdig dat ook klinken mag, ons ook bemoedigen in de dagen voor Kerstmis. Niet in zijn vreselijkheid op zichzelf, waar je eigenlijk alleen maar van wil weggijken. Maar omdat het tegelijk vertelt, dat ook de menselijkheid steeds opnieuw opstaat en geboren wordt middenin en tegenover die ellende. Tot schrik van Herodes. Zoals er telkens opnieuw onder de mensen zijn, die aanklagen, troosten en verbinden. Durven spreken, tegen de vleug in zeggen: Morgen zal het zijn. Laten we proberen niet weg te kijken, al is het soms te erg om aan te zien wat wij in deze wereld elkaar aandoen, maar als het dan moet: laten we proberen ook dat andere te zien: het goede dat zich aandient, in anderen en in onszelf. Morgen zal het zijn. Laten we die verwachting koesteren en ons niet laten meeslepen door wat men fluistert. Het verhaal van vrede voor alle mensen dat de wereld dient en onszelf. De wereld: juist omdat het zich te midden van de ellende aandient, die altijd is. Onszelf, om het met een ander bijbels spreken te zeggen: omdat als het al het grote geldt, dan toch zeker ook het kleine. En mogen wij allemaal weten, dat we geboren zijn om tot menselijkheid te komen en - mét wie bij ons inwonen - in vrede te leven. Moge dat zo zijn.

Gelezen: Markus 6: 14-29

Juut Meijer